

In the article the essence of key concepts is clarified; based on the theoretical positions of the analyzed studies the components, criteria and indicators of health-preserving competence of the future social pedagogues and social workers are highlighted.

Thus, the structure of health-preserving competence of the future social pedagogues and social workers includes interaction of motivational, information, technology and reflective components.

To assess the level of development of the health-preserving competence of the future social pedagogues and social workers for the motivational component the orienting-evaluative criterion was elected; for the information component – cognitive-valeological criterion was selected, for the technology component – criterion of organizational activity was selected, and for the reflexive component was elected control-evaluation criterion.

On the basis of the components, criteria and indicators, the levels of formation of the health-preserving competence of the future social pedagogues and social workers during training, namely: high, medium, low, were identified.

Results of the study aimed at determining the initial level of formation of health-preserving competence of the future social pedagogues and social workers showed that the students lack initiative in teaching, they are insufficiently informed and poorly oriented to the implementation of the health-preserving technologies; they are not interested in the improvement, preserving and promoting health.

Prospects for further research are seen in the definition of educational environment which will be effective for forming health-preserving competence of the future social pedagogues and social workers during training.

Key words: *social pedagogue, social worker, health-preserving competence, components, indicators, criteria, levels, characteristic of preparedness.*

УДК 808.5 (075.8)

Вікторія Герман

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-2915-7330

DOI 10.24139/2312-5993/2017.02/040-050

РОЛЬ ДОПОВІДІ У ФОРМУВАННІ РИТОРИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ФІЛОЛОГА (З ДОСВІДУ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ)

У статті обґрунтовується, що основою формування риторичної особистості філолога є його риторична культура, яка охоплює ефективне мислення, якісне мовлення, високий культурно-комунікативний рівень, успішну реалізацію законів риторики в будь-яких ситуаціях спілкування. Доводиться, що важливу роль у формуванні риторичної культури відіграє вміння готувати й виголошувати доповіді на різні теми. Аналізуються традиційні та інноваційні форми й методи роботи зі студентами-філологами під час вивчення теми «Доповідь в академічному красномовстві» в курсі «Сучасна риторика».

Ключові слова: *академічне красномовство, доповідь, культура мовлення, культура мислення, культура спілкування, риторична освіченість, риторична культура, риторична особистість доповідача.*

Постановка проблеми. У ХХІ столітті обов'язковим атрибутом іміджу висококваліфікованого фахівця, запорукою його професійного успіху є риторична культура. Культура мислення, мовлення і спілкування –

визначальні чинники риторичної культури інтелігентної людини взагалі й обов'язкова складова діяльності філолога зокрема, адже висока риторична культура формує риторичну особистість, яку вирізняють філологічний стиль мислення, широкий філологічний кругозір, мовна індивідуальність, мовний смак, мовленнєва моральність тощо [4; 7]. Зазначені якості допомагають філологові оптимально організовувати і креативно скеровувати свою мисленнєво-мовленнєву діяльність, зокрема готувати й виголошувати доповіді на різноманітну тематику.

Аналіз актуальних досліджень. Поняття «риторична особистість», «риторична культура», базуючись на головних принципах педагогіки, риторики, психології, мистецтва, перебувають на стадії становлення. Але вже можна констатувати, що сучасні підходи дослідників до виховання риторичної особистості педагогічних та гуманітарних кадрів в Україні, про що йдеться, зокрема, у дослідженнях А. Капської, С. Іванової, О. Юніної, Д. Александрова, Є. Ключєва, Т. Хазагерова та ін. [6, 186], об'єднує поняття «мистецтво слова». У наших дослідженнях з визначеної проблеми констатовано, що риторична особистість філолога – це «особистість, яка, володіючи ефективним мисленням, якісним мовленням, демонструє високий культурно-комунікативний рівень, успішно реалізує закони риторики в будь-яких ситуаціях спілкування» [2, 61].

У розумінні поняття «риторична культура» враховуємо підходи відомих українських педагогів І. Зязюна, А. Капської, Г. Сагач, Н. Тарасевич, які риторичну культуру розуміють здебільшого як вищий вияв професійно-виконавської культури, педагогічної майстерності [1, 15]; О. Залюбінської, яка стверджує, що риторична культура поєднує в собі, крім культури мовлення в традиційному розумінні, певні аспекти культури мислення, психологічної культури, сценічної майстерності, риторичну етику, імідж мовця [3, 14]; Я. Білоусової, яка трактує це поняття як якісну характеристику особистості, показник духовного розвитку, сформованих риторичних знань, умінь та навичок, здібностей і потреб у риторичній діяльності [1, 14]. Ми в попередніх розвідках риторичну культуру філолога потрактували як складне ціле, основу якого «становлять високий рівень освіченості й професійні знання, культура мислення, культура мовлення, культура спілкування, невербальна й зовнішня культура, талант, натхнення і майстерність» [2, 62].

Мета статті. Загальноприйнятої системи формування риторичної культури філолога не існує, але з огляду на запити часу, поставлені перед педагогікою і школою завдання назріла потреба у створенні такої риторичної моделі сучасного філолога, яка сприяла б формуванню привабливої перспективи професії педагога та наповнювала б навчальний процес глибоким змістом, пізнавальним інтересом і високим результатом.

Аналіз наукових джерел, власний науково-педагогічний досвід переконують, що важливу роль у формуванні риторичної культури

філолога відіграє вміння готувати й виголошувати доповіді на різні теми, яке формується під час опанування філологами-магістрантами курсу «Сучасна риторика». Отже, мета статті – окреслити роль доповіді як жанру риторики у процесі формування риторичної культури філолога.

Методи дослідження визначено поставленими завданнями. Використано загальнонаукові теоретичні (контент-аналіз, систематизація й узагальнення наукової, психолого-педагогічної, методичної літератури з визначеної проблематики), емпіричні (пряме та опосередковане педагогічне спостереження, аналіз досвіду роботи тощо) методи. Застосовано системно-компонентний і системно-структурний підходи до аналізу й опису матеріалу.

Виклад основного матеріалу. Лекційні і практичні заняття на тему «Доповідь в академічному красномовстві» будуємо з урахуванням принципів системності, наступності, міжпредметних зв'язків, культуровідповідності, професійно-творчого підходу до самореалізації особистості тощо. З метою формування риторичної культури філолога, крім названих, застосовуємо принципи фундаменталізації, аксіологізації, самостійності, креативності, емоційності тощо. Обираємо традиційні й інноваційні форми та методи роботи з метою формування професійних умінь і навичок: теоретико-інформаційні (лекція, дискусія), практико-операційні (алгоритм, дослід, експеримент, майстер-клас), пошуково-творчі (творчий діалог, риторичний аналіз доповідей), самостійної роботи (опрацювання лекції, наукової літератури, підготовка доповідей, укладання цитатників), контрольньо-оцінювальні (виголошення доповідей, опитування).

Під час лекції «Риторична культура доповіді (виступу, повідомлення)» акцентуємо увагу філологів на теоретичних аспектах жанру доповіді, аналізові етапів її підготовки, розглядові спільних і відмінних рис наукової доповіді як усного жанру та статті, кваліфікаційної роботи тощо як писемних наукових праць, за матеріалами яких виголошується доповідь, ураховуючи дослідження в цій царині Г. Онуфрієнко, О. Семенов, О. Сербенської та ін. [5; 8; 9].

З'ясуємо, що матеріали наукового дослідження (статті, низки статей, монографії, кваліфікаційної роботи тощо) можуть бути покладені в основу наукової доповіді (виступу, повідомлення), яка може бути виголошена на будь-якому зібранні фахівців – науковій конференції, семінарі тощо. Отже, доповідь трактуємо як усний жанр академічного красномовства, що презентує матеріали наукового дослідження з певної теми.

Опрацьовуємо етапи підготовки наукової доповіді: інвенція (винайдення), диспозиція (розташування), елокуція (словесне оформлення), меморія (запам'ятовування), акція (виголошення), релаксація (ослаблення напруження, аналіз і самоаналіз). Доходимо висновку, що якою б прекрасно, відшліфованою не була стаття, монографія, кваліфікаційна робота тощо, це ще не гарантує її успішної усної

презентації і схвального відгуку слухачів. Для цього необхідно володіти риторичною майстерністю. Досліджуємо особливості *риторичної майстерності* під час підготовки й виголошення доповіді:

1. З'ясовуємо мету і завдання доповіді з урахуванням складу слухачької аудиторії; уточнюємо тему доповіді, яка має бути чіткою, зрозумілою, відображати зміст доповіді та зацікавити слухачів.

2. Визначаємо проблеми дискусійного характеру й принципи їх презентації, спрогнозуємо можливі запитання слухачів і готуємося до їх висвітлення під час доповіді чи обговорення.

3. Продумуємо оригінальну *вступну частину* доповіді (несподівану інформацію, що може здивувати слухачів, викликати інтерес до теми); показуємо важливість теми для слухачів; устанавлюємо психологічний контакт зі слухачами, створюємо ефект *однотумства*; мотивуємо активність слухачів риторичними запитаннями або постановкою проблемної ситуації.

4. Слідкуємо, щоб основна частина була логічним продовженням вступу, розкривала сутність проблеми, презентувала її авторське бачення, спонукала слухачів до обговорення проблеми, підтримувала їх інтерес, викликала задоволення в слухачів змістом і стилем мовлення. Висвітлюємо кожен аспект проблеми, добираючи відповідні аргументи, цифри, факти, цитати. Вживаємо конструкції: *прикладом може слугувати, розглянемо приклад, проілюструємо яскравими прикладами, проаналізуємо типові приклади, унаочнимо, візуалізуємо*. Пам'ятаємо, що кількість прикладів не має бути надто великою, а ілюстративний матеріал не повинен відвертати увагу від змісту. Продумуємо, у яких місцях доречно зробити «ліричний відступ» для зняття напруги й перепочинку слухачів (наприклад, цікавий факт із життя чи творчості науковця; філологічний анекдот).

5. Лаконічно й однозначно, відповідно до мети доповіді, формулюємо висновки, які повинні узгоджуватися зі вступом, свідчити про виконання поставлених завдань. Вживаємо конструкції: *таким чином, отже, у цілому, це дозволяє зробити висновок, у підсумку, у результаті, це свідчить про те, що...*

6. Здійснюємо стилістичне шліфування, пам'ятаючи, що доповідь – це різновид усного мовлення, отже, треба враховувати, що сприймання на слух має свої особливості. Текст повинен чітко ділитися на частини, що відбивають логіку міркування. Речення мають бути прозорі за будовою – прості або складні з невеликою кількістю частин (не більше 2–3 одиниць). Не зловживаємо дієприслівниковими/дієприкметниковими зворотами, не загромаджуємо без потреби речення однорідними членами. Не вживаємо розмовні слова, жаргонізми, суржик, просторіччя. Отже, перевіряємо текст на дотримання мовних норм.

7. Готуємося не до читання доповіді, а до її виголошення з опорою на текст.

8. Обдумуємо психологічний контакт з аудиторією: психологічні й логічні паузи, засоби концентрації і посилення уваги, ефективні прийоми контакту з аудиторією. Контакт зі слухачами підтримуємо, використовуючи дієслова «співпраці»: *простежимо, з'ясуємо, схарактеризуємо, уточнимо, порівняємо, розмежуємо, продемонструємо, доведемо* та под. Посилити увагу слухачів до змісту доповіді можна за допомогою висловів *«Звертаю вашу увагу на такий важливий аспект...», «Вдумайтеся у зміст цього вислову...», «Звичайно, ви можете не погодитися з таким підходом, але...», «Мало кому на сьогодні відомий той факт, що...», «Багато хто з вас здивується, напевне...», «Дозволю собі звернути вашу увагу на той факт...», «Спробуємо разом з вами з'ясувати причини...»* тощо. Співпрацю зі слухачами посилять мовні засоби ретроспекції: *як ми знаємо, як ми розуміємо, як було сказано раніше, ми вже говорили про це, згадаймо, що було з'ясовано* тощо.

9. Дбаємо про чітку невербаліку: індивідуальний інтонаційний стиль мовлення (інтенсивність голосу, різноманітна структура фраз, емотивні інтонації, інтонації важливості, різноманітність тональних рисунків, чистота і ясність тембру, гнучкість і сугестивність голосу – здатність впливати на емоції й поведінку слухачів); чітку позу – нескуте стояння за кафедрою чи столом із піднятою головою й розправленими плечима; прямий погляд; привітна посмішка; охайний зовнішній вигляд та доречні аксесуари.

10. Пам'ятаємо, що доповідь має бути чітко регламентованою.

11. Після доповіді проаналізуємо її змістову, наукову й інтонаційну наповненість, успіх чи неуспіх крізь призму сприйняття слухачами, ефективність прийомів контакту з аудиторією.

Звертаємо увагу студентів на те, що досить часто перед виступом доповідач відчуває страх, який необхідно подолати. Пропонуємо такі поради щодо *подолання ораторського страху*.

1. Перед початком доповіді: до місця виступу йдіть спокійно і впевнено, природно, без різких поворотів, не метушіться; на ходу не перебирайте папери, не поправляйте одяг, зачіску; не починайте говорити, не дійшовши до місця виступу; витримайте паузу, дайте аудиторії можливість подивитися на вас; заспокойтеся, охопіть зором усю аудиторію, знайдіть зручне, природне положення для рук, посміхніться – і починайте; ніколи не починайте доповідь із вибачень, що вам ніколи було підготуватися, що у вас проблеми, неналежний вигляд тощо.

2. Під час доповіді: випромінюйте впевненість у собі, будьте виразними, енергійними, експресивними; підтримуйте зоровий контакт зі слухачами; під час виступу імпровізуйте; подбайте про пристойний зовнішній вигляд, позу, природні рухи та жести, суворе почуття міри і такту; слідкуйте за мовою свого тіла.

3. Пам'ятайте: налаштовують слухачів проти доповідача й руйнують контакт зарозумілість, демонстрація переваги, повчальний, менторський тон, зневага, зверхність, дорікання в некомпетентності, публічні зауваження, вираження своїх симпатій і антипатій, ухилення від суті проблеми, ухилення від запитань слухачів, порушення логіки й послідовності виступу, повтори, тривіальні думки, затягнення часу виступу тощо.

У заключній частині лекції пропонуємо філологам майстер-клас: подаємо роздруковану версію авторської статті й виголошуємо доповідь за її матеріалами. Прослухавши нашу доповідь, студенти складають порівняльну таблицю *«Спільні й відмінні риси статті та наукової доповіді за матеріалами статті»*. Виконавши завдання, філологи констатують такі спільні риси: науковість, аргументованість, інформативність, логічність і точність, структурованість, доступність, лаконічність.

Науковість і аргументованість – це визначальна риса академічного красномовства взагалі й жанру доповіді зокрема. Це наповненість фактами, уміння з фактів вивести узагальнення, сформулювати основну думку, проблему, показати ступінь її розв'язання в науці й підкреслити, які моменти ще залишилися нерозв'язаними; висвітлення стану питання, якому присвячений виступ, у науці, наявність власного, можливо, й відмінного від загальноприйнятого погляду на питання. Водночас не можна перевантажувати доповідь фактичним матеріалом, а слід узяти меншу кількість фактів чи положень, натомість докладніше їх проаналізувати. Пам'ятаємо мудру істину Д. І. Менделєєва: *«... велика кількість фактів у виступі нагадує піч, до того завалену дровами, що вона не загоряється»*.

Логічність і точність викладу – важлива умова досягнення потрібного ефекту від доповіді, з якої слухач повинен винести струнку систему поданих фактів, ідей, а не їх хаотичне нагромодження. Бути логічним – уміти виділити головну думку і провести її послідовно через весь виступ, не забути про висунуту тезу, а обов'язково довести її за допомогою яскравих фактів. Логічність виявляється в послідовності висловлювання, його доказовості та аргументованості, у побудові мовлення відповідно до законів логіки. Пам'ятаємо пораду Е. Ренана: *«Добре говорити – значить просто добре думати вголос»*.

З логічності викладу матеріалу закономірно впливає чіткість побудови виступу, у якому виразно повинні виділятися три частини (вступ, основна частина, висновки). Струнку побудову доповіді тонко відчують слухачі. Про доповідь хаотичну, у якій *«кінці не зведено з кінцями»*, вони говорять: *«На городі бузина, а в Києві дядько»* або *«Наговорив сім мішків гречаної вовни»*. Видатний драматург А. П. Чехов говорив: *«Якщо в першому акті на стіні висить рушниця, то в останньому вона повинна вистрілити»*. Цим він сформулював потребу логічності й стрункості,

завершеності побудови драматургічного твору, але це стосується, на наш погляд, будь-якого публічного виступу.

Ще одна необхідна риса публічного виступу – доступність, популярність. Виникає складне завдання: поєднати науковий матеріал, інколи досить важкий для сприймання, з легким і доступним викладом. Справжній оратор обов'язково прагне цього й досягає за допомогою: 1) бездоганного володіння предметом (тільки той, хто ясно уявляє, про що він має говорити, знайде найбільш прості і доступні слова для пояснення певного явища, доведення окремих положень); 2) доречного вживання іншомовних слів; 3) використання загальноживаної лексики. Сенека радив: *«Доповідь, яка турбується про істину, повинна бути простою і немудровою».*

Про лаконічність чітко висловився В. Черчилль: *«Оратор має вичерпати тему, а не терпіння слухачів».* Стислі виступи розглядаються слухачами як більш розумні, правильні й правдиві. Говорити стисло – складна наука.

Пояснюючи відмінні риси, студенти вказують, що для писемних наукових творів важливим є чітка структура, цитування, посилання на джерела, відсутність образності та емоційності, ліричних відступів, оригінальних вступів і висновків, бездоганне мовне оформлення; під час доповіді важливо продемонструвати всі риторичні компетентності, красу живого наукового слова, інтонаційну виразність, наукову етику, уміння контактувати зі слухачами – діалогову взаємодію.

Після опрацювання етапів підготовки й виголошення доповіді, порад щодо подолання ораторського страху та майстер-класу окреслюємо якості *риторичної особистості доповідача*: «висока методологічна культура, фундаментальна підготовка, володіння секретами ефективного «живого» слова, «наукова іскорка», тонке відчуття наукового стилю, толерантність, наукова ерудиція, діалогова взаємодія» [8, 189].

Важливим аспектом *самостійної роботи* студентів вбачаємо опрацювання лекції, рекомендованої літератури, підготовку доповідей.

Практичне заняття розпочинаємо постановкою завдань дискусійного характеру:

- У чому полягає пафос доповідача?
- Яка роль імпровізації під час доповіді?
- Які прийоми активізації уваги слугують установленню контакту між доповідачем і слухачами?
- Чи повинен доповідач бути емоційним?

На занятті з'ясуємо теоретико-методичні та риторичні особливості доповіді як жанру академічного красномовства, окреслюємо мовні конструкції для утримання уваги слухачів під час усіх етапів її виголошення (вступ, основна частина, висновки). Наголошуємо, що доповідь має писемно-усну форму реалізації. На етапі виголошення підготовлений текст має відчужитися від паперу і стати усномовним продуктом. На виконавському

етапі неминучою стає імпровізація. Проте імпровізація буде вдалою тільки за умови ґрунтовної попередньої підготовки.

Важливою ділянкою роботи є аналіз наукових доповідей відомих українських мовознавців. Здійснюємо риторичний аналіз доповідей П. Гриценка, О. Пономарева, А. Мойсієнка та ін. учених, заслужаних за допомогою мультимедійних засобів.

Заслуховуємо також і доповіді студентів, підготовлені за матеріалами їхніх наукової статей, надрукованих у збірниках наукових праць магістрантів і студентів «Актуальні питання філології та методології», «Філологічні студії» та ін. Порівнюємо статті й доповіді, з'ясовуємо спільні та відмінні ознаки написаного тексту статті й усної доповіді. Занурюємося в риторичний аналіз прослуханих доповідей, висловлюємо компліменти і поради.

На занятті осмислюємо поради відомих людей щодо риторичної культури доповідача, зокрема М. Ажама (*«Будьте сміливими! Горе тому, у кого немає сміливості зустрітися віч-на-віч з аудиторією, яка часто тим грізніша, коли вона спокійна й мовчазна»*), Скілефа (*«Аудиторія – найкращий учитель красномовства»*), архієпископа Меджи (*«Існує три категорії ораторів: одних можна слухати, других не можна слухати, а третіх не можна не слухати»*), Платона (*«Усякий виступ повинен бути складений, наче жива істота: у ньому повинні бути тіло з головою й ногами, причому тулуб і кінцівки повинні пасувати одне одному й відповідати цілому»*) тощо.

Аналізуючи невербальну культуру оратора під час виголошення доповіді, з'ясовуємо роль голосу, психологічної паузи, посмішки тощо. Філологи моделюють невербальну культуру доповідача, користуючись матеріалами укладеного цитатника.

Підсумком проведених занять мусить бути усвідомлене переконання студентів, що запорукою успішної доповіді є її науково-теоретична обґрунтованість, глибокий фактичний матеріал, власне бачення проблеми й висока риторична культура доповідача (логічна, психологічна, мовленнева та невербальна).

Наступний етап формування риторичної культури доповідача – науково-дослідницька робота: участь філологів у щорічному науково-методичному семінарі магістрантів «Актуальні питання філології та методології» (започатковано в 2008 році), всеукраїнських і регіональних студентських конференціях і вебінарах, доповідь-захист кваліфікаційного дослідження тощо.

Науково-дослідницьку роботу магістрантів вважаємо вищим рівнем самостійної роботи з риторики. Така робота сприяє формуванню творчого потенціалу майбутнього фахівця, продукуванню його наукових інтересів, виробленню академічної культури, активізації критичного мислення, самооптимізації тощо.

Вважаємо, що риторика як навчальна дисципліна покликана виробляти в студентів ефективне мислення, якісне мовлення, високий культурно-комунікативний рівень, а також виховувати свідомого громадянина, патріота, високоморальну людину. Тому риторика – важливий складник сучасного освітнього процесу й модернізації навчання, відродження української риторичної традиції, бо охоплює гносеологічний, лінгвокультурологічний, мисленнєвий, естетичний, психологічний, педагогічний та інші аспекти.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, на заняттях із сучасної риторики під час вивчення теми «Доповідь в академічному красномовстві» формуємо професійні вміння та навички, пропонуємо магістрантам аналітичні (риторичний аналіз доповідей відомих філологів, колег по групі), творчі (підготовка наукових доповідей за матеріалами власних статей, укладання цитатників до теми) вправи тощо. Оволодіваємо ораторськими прийомами: як готувати й виголошувати доповідь; як оригінально розпочати й закінчити доповідь; як подолати ораторський страх; як зацікавити слухачів; як підібрати доречні мовно-виражальні засоби; які методи аргументації обрати як найпереконливіші; як зробити доповідь емоційною тощо.

Результат опрацювання теми – удосконалення ораторських умінь і навичок студентів-філологів, зростання фахової майстерності в мисленнєво-мовленнєвій діяльності, особистісне задоволення від практичного втілення теоретичних знань. Перспективу вбачаємо в окресленні ролі полемічної майстерності в системі формування риторичної культури філолога.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоусова Я. В. Формування риторичної культури студентів гуманітарних факультетів у навчально-виховному процесі : автореф. дис... канд. пед. наук. – 13.00.01 / Я. В. Білоусова. – К., 2004. – 27 с.
2. Герман В. В. Промова в системі формування риторичної культури майбутнього філолога (з досвіду роботи) / В. В. Герман // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. – 2016. – № 1 (55). – С. 60–66.
3. Залюбінська О. Б. Педагогічні засади формування риторичної культури особистості [Електронний ресурс] / О. Б. Залюбінська. – Режим доступу : <http://www.referat.allserver.ru/?i=4139736>.
4. Мацько Л. І. Риторика / Л. І. Мацько, О. М. Мацько. – К. : Вища школа, 2006. – 311 с.
5. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : [навч. посіб.] / Г. С. Онуфрієнко. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 392 с.
6. Сагач Г. М. Риторика : навчальний посібник / Г. М. Сагач. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. – 568 с.
7. Семенов О. Українська культуромовна особистість учителя : теорія і практика : монографія. – Глухів : ГДПУ імені О. Довженка, 2008. – 298 с.
8. Семенов О. Культура наукової української мови : [навч. посіб.] / за ред. Л. І. Мацько. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2008. – 252 с.
9. Сербенська О. Культура усного мовлення : практикум : [навч. посіб.] / О. Сербенська. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.

REFERENCES

1. Bilousova, Ya. V. (2004). *Formuvannia rytorychnoi kultury studentiv humanitarnykh fakultetiv u navchalno-vykhovnomu protsesi [Formation of students' rhetorical culture at humanities faculties in educational process]*. (PhD thesis abstract). Kyiv. (In Ukrainian).
2. German, V. V. (2016). Promova v systemi formuvannia rytorychnoi kultury maibutnioho filoloha (z dosvidu roboty) [Speech in the rhetorical culture system of the future Linguistics (from experience)]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, 1 (55), 60–66. (In Ukrainian).
3. Zaliubinska, O. B. *Pedahohichni zasady formuvannia rytorychnoi kultury osobystosti [Pedagogical foundations of the personality rhetorical culture forming]*. Retrieved from: <http://www.referat.allserver.ru/?i=4139736> (In Ukrainian).
4. Matsko, L. I., Matsko, O. M. (2006). *Rytoryka [Rhetoric]*. Kyiv: Vyshcha shkola. (In Ukrainian).
5. Onufriienko, H. S. (2009). *Naukovyi styl ukrainskoi movy [Scientific style of Ukrainian language]*. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. (In Ukrainian).
6. Sahach, H. M. (2000). *Rytoryka [Rhetoric]*. Kyiv: Vydavnychi Dim «In Yure». (In Ukrainian).
7. Semenoh, O. (2008). *Ukrainska kulturomovna osobystist uchytelia: teoriia i praktyka [Ukrainian elocution of the teacher personality: Theory and Practice]*. Hlukhiv: HDPU imeni O. Dovzhenka. (In Ukrainian).
8. Semenoh, O. (2008). *Kultura naukovoï ukrainskoi movy [Culture of scientific Ukrainian language]*. Sumy: SumDPU imeni A. S. Makarenka. (In Ukrainian).
9. Serbenska, O. (2004). *Kultura usnogo movlennia: praktykum [Speech culture: Practice]*. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. (In Ukrainian).

РЕЗЮМЕ

Герман Виктория. Роль доклада в формировании риторической культуры филолога (из опыта практической работы).

В статье определяется, что основой формирования риторической личности филолога есть его риторическая культура, которая объединяет эффективное мышление, качественную речь, высокий культурно-коммуникативный уровень, успешную реализацию законов риторики в различных ситуациях общения. Подчеркивается, что особая роль в формировании риторической культуры принадлежит умению подготовить и произнести доклад на избранную тему. Предлагаются традиционные и инновационные формы и методы работы со студентами-филологами при изучении темы «Доклад в академическом красноречии» в курсе «Современная риторика».

Ключевые слова: академическое красноречие, доклад, культура речи, культура мышления, культура общения, риторическая образованность, риторическая культура, риторическая личность докладчика.

SUMMARY

German Victoria. The role of report in the rhetorical culture formation of the philologist (from practical experience).

The article explains that the formation basis of philologist rhetorical identity is its rhetorical culture that embraces effective thinking, speech quality, high cultural and communicative level, successful implementation of the rhetorical law in all the situations of communication. It is proved that an important role in rhetorical culture formation plays an ability to prepare reports and pronounce them on various topics. It analyzes traditional and innovative forms and work methods with students-philologists in the study of the topic "Report of the academic eloquence" in the course "Modern Rhetoric".

During the lecture "Rhetorical culture of research report" we focus philologists' attention on the theoretical aspects of report genre, on the analysis of its preparation stages, on consideration general and distinctive features of the report as an oral genre and articles, qualification work, etc. as written scientific works, based on materials that report pronounced. We interpret the report as a genre of oral academic eloquence, which represents the study materials on a particular topic. We are working on preparation stages of the scientific report: invention, disposition, elocution, memoria (lat.), action (lat.), and relaxation. We investigate the particular rhetorical skills during the preparation and publication of the report. We provide advices on overcoming of public speaking fear and conduct master classes based on materials the author's article.

An important aspect of students' individual work we can see processing lectures, recommended literature, preparation of reports. In the practice we provide a rhetorical analysis the reports of the famous Ukrainian linguists P. Hritsenko, A. Ponomarev, A. Moisiienko and other scientists. We compare articles and reports; find out general distinctive features of the written text and oral report. We immersed in a rhetorical analysis of the intercepted reports to express compliments and advices.

The result of conducted training is self-conscious beliefs of students, that the key to the successful report is its scientific-theoretical validity, deep factual material, its vision of the problem and high rhetorical culture of the speaker (logical, psychological, verbal, non-verbal). The result of processing threads is to improve public speaking skills of students-philologists and the growth of professional skills.

Key words: *academic eloquence, report, speech culture, culture of thinking, culture of communication, rhetorical education, rhetorical culture, rhetorical identity of the speaker.*